

Erdei Krisztina

Küzdelem a történetedért

Az emlékezetkutatás és a kortárs képzőművészet
összefüggései a 21. században

Témavezető: Gulyás Miklós
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Doktori Iskola
Budapest, 2020

V. Tézisek

1. Jellemző tendencia, hogy kortárs képzőművészek az elmúlt 11–15 évben kutatásalapú műveket valósítanak meg, melyek más tudományterületek módszertanait felhasználva, társadalom- vagy akár természettudományos szakemberekkel együttműködésben jönnek létre. Ezek egy része az emlékezetkutatás interdiszciplináris tudományterületének keretein belül értelmezhető.
2. Az így létrejött tudásanyag a posztmodern hatására kialakult, szerteágazó történelemtudatunkat, kollektív emlékezetünket árnyalja a művész tényeken alapuló, ámde intuitív állásfoglalásaival.
3. Az emlékezetkutató művész materiája a tényadat, melyet választott módszerekkel és technológiával szereznek meg az alkotók.
4. A művészek azért fordulnak az emlékezetkutatás felé, mert a környezetükben élő közösségek viszonyrendszerét szeretnék mélyebben megérteni. A művész a folyamatban nem csupán médiumként vesz részt, akin mintegy átfolynak a reflektorfénybe állított közösségek történetei, hanem olyan kreatív alkotóként, aki a vizsgált közösségtől kapott bizalomnak köszönhetően a személyes emlékezet elfeledésre ítélt mozzanatait a kollektív emlékezet számára megnyitja és kontextusba helyezi. A megőrzési kényszer tehát egy demokratikus szelekcióval párosul a művész praxisában.
5. Az elmúlt évtizedekben a kutatásalapú műveket létrehozó művészek nemcsak más tudományok eszköztárát használták, hanem a saját házuk táján, a művé-

szettörténész, a kurátor szerepeihez kapcsolódó gyakorlatokat is ötvözték a tevékenységük során, ezzel még inkább megváltoztatva a romantikában kiteljesedett és a modernitásig élő képzőművészképet, melynek felbomlása a huszadik század elején kezdődött, és úgy tűnik, hogy a kutató művész tevékenységének köszönhetően napjainkban még messzebbre került a romantikus eszménytől.

6. Az emlékezetkutató művész tevékenysége egyértelműen kapcsolódik a populista kormányok által használt emlékezetpolitikai produkcióhoz, mely során egy ország saját nemzeti tudatának felépítésében a múltból önkényesen kiválasztott eseményekre és rítusokra támaszkodik, miközben az ezekkel szemben megjelenő alternatívák nyomait az intézményes felejtés útjára engedi. A képzőművészet a nem hivatalos emlékezet felmutatásával tesz fel kérdéseket a hivatalos emlékezet tartalmával kapcsolatban.

7. Az emlékezetkutató művész a múlt emlékeivel érvel, de egyértelműen a jelen és a jövő számára fogalmaz meg állásfoglalásokat vagy alakít ki önálló állásfoglalásokat befogadó kereteket.

8. A mnemonikus rendszerek, azaz az emlékezés módszere és eszközei az évszázadok alatt folyamatosan változtak, összefüggésben a társadalom világképével és a megőrzés technológiájával. Az immerzív, virtuális médiumok segítségével egyre hatásosabban jeleníthetjük meg a múltat, egyre könnyebben lehetünk szinte tanúi a múlt eseményeinek, melyek identitásunkat formálják. Világkép, technológia és identitás szorosan összefüggő tényezők, melyek felelősségteljes lehetőséget adnak az emlékezetkutató művész kezébe. A hiteles múltértelmezéssel, a hivatalos álláspontok árnyalásával a képzőművészet segítheti a közösségek békés egymás mellett élését.

9. Az alkotó által felhasznált tények nem veszélyeztetik a művészeti autonómiát, hanem épp ellenkezőleg, az alkotó tudatos és nem más médiumok által következtetlenül befolyásolt ismeretanyagának alapjául szolgálnak, mely megfelelő kiindulópontja az autonóm alkotómunkának a post-truth korszakban.

10. A kreatív alkotó felelőssége nemcsak a tények elemzése, hanem az is, hogy a bizonyosságok eljussanak közönségükhöz. A mai intézményes közeg, még ha közvetlenül nem is cenzúráz, időnként megakadályozza, hogy kényes információk is eljussanak látogatóikhoz. Az emlékezetkutatás akkor tud kritikus művészeti gyakorlattá válni, ha az intézményrendszer befogadja a politikai-gazdasági struktúrát érzékenyen érintő művészeti tartalmakat is. Amíg a közlés szabadsága nem teljes, addig marad a kisebbségimogatás és az elszigetelt figyelemfelkeltő akciók, melyek mind az alkotó, mind a felvillantott jelenségek szempontjából hiányérzettel zárulnak.

11. A gyakorlat, a megvalósítás büdzséhez kötött, és a költségvetés komplex módon kapcsolódik a gazdasági környezetbe. Ha a magyar szó etimológiáját nézzük, a költséget muszáj a földdel, ha úgy tetszik, a konzervatív struktúrával összefüggésbe hozni. Ki mint vet, úgy arat. A disszertációban bemutatott projektek viszonylag alacsony költségvetésűek és önfinanszírozásúak, így lazán kapcsolódnak az intézményes struktúrához, megőrzik autonómitásukat, kompromisszummentességüket. Ebben különböznek azoktól az egyébként szélesebb közönséget elérő produkcióktól, melyek mozifilm, ismeretterjesztő film formájában ismertek, valamint különböznek a nagy múzeumok műtfeldolgozási gyakorlatától is. Ezen interdiszciplináris képzőművészeti projektek a produkciós időszakban rendszerint nem igazódnak a politikai-gazdasági infrastruktúrához. Nem kell a nézettséget, a látogatottságot, az anyagi szempontokat közvetlenül szem előtt tartaniuk, ezért nagyobb teret engednek az alkotói szabadságnak. A művek társadalmi hatása mégis erősen összefügg a politikai és kulturális mezővel, hiszen az ismertséget segítő sajtómegjelenések a projekteket az aktuális események és nézőpontok sajátos szűrőjén keresztül emelik be narratívájukba.